

אגרת לבני תורה

מאת הרב משה צוריאל

(נכתב בתאריך, ט"ז טבת תשפ"ג. / הרב זצ"ל נלב"ע בכ"ד אב תשפ"ג)

רבדים שונים יש לתורה.

בתורה שבעל פה יש להבחין בין לימוד משנה ללימוד הגמרא. (שהמשנה קדושה יותר, כדברי מהר"ל, חידושי אגדות לסנהדרין צט, ע"א "כל מי שאינו משגיח את המשנה"; וכן כתב בפירושו לאבות ו, ז סוף מ"ח דברים שהתורה נקנית, "אמר יהודה בן בצלאל זלה"ה" וכו').
כך בתורה שבכתב, לימוד חמשה חומשי תורה הוא קדוש יותר מכל שאר הספרים, כי הוא מילה מילה מה שהקב"ה הקריא למשה רבינו והעלה אותן על הכתב.
וכן ראינו בברכות (יא ע"ב) שכולי עלמא מודים שעל לימוד מקרא יש לברך ברכת התורה לפני לימודה, אבל בשאר חלקי התורה היו בזה חילוקי דעות אם יש לברך. והנה חז"ל קבעו "חייב אדם ללמד את בנו תורה" (קידושין ל, ע"א) והגדירו שם "מקרא זו תורה" וביאר שם רש"י – "תורה, ולא נביאים וכתובים".
רואים אנו מכאן מה היחס ביניהם.

לדאבונונו, רובנו לא מבינים היטב מה שנכתב בתורה. לא רואים את רמזיה לתורה שבעל פה והלכותיה. גם בסיפורים אודות אבות האומה, אין אנו מבינים סיבת אריכות הלשון והביטויים המשתנים ומתחלפים, ולא משיגים למה הדברים מרמזים.

לכן הקב"ה הנוהג בחסדו לשתול בישראל "דור דור ודורשיו" שלח לנו חכם מופלא, רש"י, אשר בבקיאותו העצומה – בכל התלמוד, בכל המדרשים, בכל נבכי דקדוק לשון הקודש, בכל פסוקי התנ"ך (רש"י שמות א, יז-יח; טו, ו), ובכל דברי התרגום (בראשית מג, טו; ויקרא יג, נח) – פתח לנו שערים לרוחה. הרואה לקט המקורות לרש"י בספרו של הרב אברהם ברלינר ("רש"י על התורה") מכיר כי כתשעים אחוז מכל דברי רש"י מבוססים הם על דברי חז"ל. איזה חסד עצום יש כאן! והכל בלשון צְחָה, מיעוט המחזיק את המרובה. בלשון קצרה הביא לנו תמצית דברי חז"ל, ביאור מוצלח מאד. לא בחינם כתב "שני לוחות הברית" (סוף פרשת וזאת הברכה) – "הנה שרתה השכינה על רש"י שפמילות קצרות אֵלו תיקן וְרָמַז לכל מה שכתבתיו".

הביבליוגרפיה (בשנת תרס"ה. [1,905]) מְנוּ וספרו כ-200 ספרים המבארים ומפרשים לדברי רש"י על התורה (בספרו של הרב יהודה ליב מימון "דיוקנאות של מעלה", עמ' רנז, מציין להם ומוסיף עליהם עוד מן כתבי-יד). ובימינו, כ-120 שנה אחר כך, הרי יצאו לאור כמה וכמה ספרים נוספים מבני זמננו המבארים לרש"י. כל חיבור וחיבור עם מעלותיו היחודיות.

כאן באתי לשפח ולהמליץ עבור ספרו הנפלא של הרב יהונתן אריה "מאור עינים" על התורה. זכיתי לעבור על כל הספר, מילה במילה.

בספר הובאו עשרות שיפורים, ועל מנת שלא להלאות הקורא נצטמצם לרשום כאן רק שמונה מהם, (עם מקורות בודדים לדוגמא):

א] הספר משופע במפות גיאוגרפיות, כדי להמחיש בבהירות דברי רש"י (דברים ב, לו; וכן ד, מח). וכן ציורים – לענין גיד הנשה (בראשית לב, ג), לענין זרוע לחיים וקיבה (דברים יח, ג), לענין בגדי כהונה (שמות כח, א עד כח, מב), ועוד.

ב] לוחות זמנים כרונולוגיים (בראשית כה, יח; שמות יט, א-כה, וסיכום בעמ' 197; וכן בסוף פרשת עקב).

ג] הרבה פעמים רש"י מוסיף דברים ולא תמיד ברור מפני מה. הרב המחבר הקדים לציין "שאלה", ואח"כ מציין "תשובה" (דברים יא, ז).

ד] למען ההשוואה או לענין סדר זמנים או לענין פעולות שונות, הרב קבע צבע שונה למלים מסוימות למען תכיר עינו של אדם מיד (דברים ט, יח).

ה] הרב המחבר עבר על עשרות ספרי מפרשים לתורה, וכאשר ראה לנכון לשתף את הלומד בחידושיהם, הוא נהג בנו טובת-עין וטרח לציין אותם (שמות יח, ט).

ו] הרב המחבר הכין לוחות נפלאות להקל עלינו להבין הלכות נגעים (ויקרא יד, מח) וערך המטבעות (שמות כה, לט).

ז] וכן לענין דקדוקי לשון, מעלה המסופרת בעירובין (נג ע"א) "בני יהודה דדייקי לישנא... נתקיימה תורתן בידן". הנה המחבר הרחיב בדברי רש"י המלמדנו ההבדל בין משמעות ניקוד חירק לבין שווא (שמות ג, כב במוסגר; שמות לג, ט), וההבדל בין קמץ לפתח (שמות טו, יז). והפליא לדייק מה היא חשיבות המשמעות של ניקוד דגש בתוך האות (שמות טז, ז – "תלינו"; שמות לג, יט – "חנוך").

ח] ואחרון חביב, חלק המקרא לפסקאות ונתן להן כותרת קצרה. (יש והוסיף עוד הסבר והקדמה. [שמות כ, יח; לא, יח; ויקרא י, יב; דברים כט, א]). דבר זה מקל וממקד את הקורא להבין תוכן הפסוקים שלפניו, ובפרט בהפטרות ובפירוש שיר השירים שבסוף הספר. כמו כן, חלק את הפסוקים לשורות כפי הוראת הטעמים, והרבה שיבושים בהבנה נמנעים הודות לכך! (שמות יב, כח; ויקרא טז, כג; במדבר יד, מ; דברים יג, יח)

קורא נעים, אני יודע כי קצרתני בפירוטי השבחים שיש לְסַפֵּר זה, "מאור עינים" על התורה, אבל כלל בידינו, "תפשת מרובה – לא תפשת, תפשת מועט – תפשת" (סוכה ה, ב). כל בן תורה אמיתי יכול לסמוך על פרטים דלעיל ולהתכונן לקבל אלף שיפורים בהבנת דברי רש"י על התורה.

נסכם דברינו. פתחנו מאמרנו שחיוב גדול מוטל על בן תורה אמתי להיות בקי ורגיל בלימוד התורה [ולא די כלל בלימוד גמרא ופוסקים]. וכל שכן שיש להסתייע בדברי רש"י על התורה (כמבואר בשו"ע או"ח סי' רפה סעיף ב, שכל ירא שמים חייב ללמוד רש"י על פרשת השבוע, כל שבוע אחרי שבוע כל ימות חייו). ומנוף גדול לקבל תועלת מרובה מהלימוד הזה – יקח כל אחד מכם ספר "מאור עינים" של הרב יהונתן אריה, ותיווכחו כמה לימוד זה יוסיף לכם פלאות בחכמת התורה.

" הוֹי כָּל צָמֵא לָכוּ לְמִים... "

הטו אַזְנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי! שְׁמְעוּ וּתְחִי נְפִשְׁכֶם!" (ישעיה נה, א-ג).

כן דברי הכותב וחותרם לכבוד התורה ולומדיה,

משה צוריאל

ט"ז טבת תשפ"ג